

Az egyik tizenkilenc, a másik egy híján hús?

Az antiszemitizmus és az anticionizmus közötti különbség a 2014-es gázai tiltakozások tükrében

ROBERT A. KAHN*

1. Bevezetés¹

Izrael 2014. júliusi gázai inváziója óriási tiltakozáshullámot váltott ki egész Európában. Sok tiltakozó megmozdulás békésen zajlott, fő céljuk a palesztinokkal való szolidaritás kifejezése volt. Voltak azonban olyanok is, amelyek résztvevői a „Gázkamrába a zsidókkal!” mondatot skandalizáltak, más cselekedetek pedig (például egy zsinagóga felgyújtása) felvetik azt a kérdést, hogy mi a kapcsolat az Izrael- és cionizmusellenesség, valamint az antiszemitizmus között.²

Egy párizsi zsidó élelmiszerbolt és egy koppenhágai zsinagóga elleni 2015-ös támadások sürgetővé tették e kérdés tisztázását. Az európaiak kétségbeesetten keresik az új antiszemitizmusra adandó választ.³ Időnként a reakció némileg elsietett és kissé ügyetlen – ilyen volt például az is, amikor Németország egy olyan bizottság felállítását javasolta az antiszemitizmus

* A University of St. Thomas (Minneapolis) jogi karának docense. A cikk az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoport keretében zajló, „Az európai média jogi gondolkodás” című kutatási program eredményeként született meg. Eredeti, angol nyelvű címe és megjelenési helye: *The Overlapping of Fools? Drawing the Line between Anti-Semitism and Anti-Zionism in wake of the 2014 Gaza Protests*. In András KOLTAY (ed.): *Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression*. Budapest, Wolters Kluwer, 2015 (megjelenés alatt). A fordítást a szerző engedélyével közöljük.

¹ Szeretnék köszönetet mondani Jacqueline Baroniannak, Mitchell Gordonnak, Megan Tinajeronak és Robert Delahuntynek hasznos megjegyzéseikért és javaslataikért. Jelen tanulmány egy rövidített változatát előadtam a University of St. Thomas School of Law folyamatban lévő kutatásait bemutató értekezletén. Szeretnék továbbá köszönetet mondani a „Hate Speech and the Law: Comparative and Theoretical Perspectives” című szemináriumom hallgatóinak azért, hogy lehetővé tették számomra, hogy a 2015. tavaszi szemeszter során megosszam velük gondolataimat.

² Jon HENLEY: *Antisemitism on Rise Across Europe „in Worst Times Since the Nazis”*. *The Guardian*, 2014. augusztus 7.

³ Ismételten támogatást kapott például az Európai Érvényű Nemzeti Törvény a Tolerancia Előmozdítására Tervezet című 12 oldalas dokumentum, amelyet a Tolerancia és Megbékélés Európai Tanácsa (European Council on Tolerance and Reconciliation) készített 2013-ban. Ian TRAYNOR: *Jewish Leaders Call for Europe-Wide Legislation Outlawing Antisemitism*. *The Guardian*, 2015. január 25. A dokumentum egyebek között sürgeti a tolerancia kötelező oktatását, a totalitárius ideológia nyílt elfogadásának kriminalizációját, a női nemi szervek csonkításának (FGM), valamint az arc nyilvános helyeken történő eltakarásának betiltását. Uo.

kezelésére, amelynek nincsenek zsidó tagjai.⁴ Továbbá, különösen a 2015-ös támadásokat követően, kialakult egy olyan tendencia, amely a muszlim vagy arab származású európaiakra fókuszált, ennek potenciális következménye pedig az iszlamofóbia felszítása lett.⁵

Ezek a fejlemények számos kérdést vetnek fel: vajon ez a zsidók európai jelenlétének végét jelenti-e, mint ahogy azt egy nemrégiben az *Atlantic*-ban megjelent cikk sejteti?⁶ Miben gyökerezik az új európai antiszemitizmus? Arról van-e szó, hogy az antiszemitizmussal szemben a holokausztot követően kialakult védettség kezd megszűnni? Független-e mindez a soha véget nem érő izraeli–palesztin konfliktustól? Netán más forrásokból táplálkozik?⁷

E kérdések megválaszolása túlmutat a jelen írás keretein. A helyzet napról napra olyan gyorsan változik, hogy az európai antiszemitizmus ideológiai formájáról 2015 márciusában tett bármely kijelentés néhány éven belül már elavultnak számít. Továbbá az antiszemitizmus különböző formáival, a súlyosságával kapcsolatos vitákkal és a megfelelő válaszra vonatkozó okfejtésekkel könnyedén meg lehetne tölteni egy egész könyvet. Ez a tanulmány ehelyett egy szűkebb kérdéskörre összpontosít: az antiszemitizmus és az anticionizmus közötti kapcsolatra.⁸ Bár a 2014-es gázai demonstrációk voltak a forrponok, az „anticionista” kifejezés más környezetben használatos. A holokauszttagadók például az 1970-es évek óta cionista hazugságnak nevezik a *soát*; a globális összeesküvés-elméletek, például Ernst Zundel *The West, War and Islam* című munkája, amely a bankárok, kommunisták, szabadkőművesek és cionisták közötti összeesküvésről szól, ugyanezt képviselik.⁹

Tanulmányom célja, hogy felvázoljak egy keretet az antiszemitizmus és az anticionizmus közötti kapcsolat elemzésére. Mindig antiszemita-e az anticionizmus? Mindig két különböző kategóriába tartozik-e ez a két fogalom? Vagy a két fogalom közötti átfedés mértéke a szóolás vagy cselekedet körülményeitől függ?

⁴ Kirsten GRIESHABER: German Jews Upset About Government Group on Anti-Semitism. AP, 2015. február 10.

⁵ A pontosság kedvéért: az iszlamofóbia hivatalos elutasítása együtt jár azokkal a negatív érzésekkel, amelyeket a támadásokat támogató vagy azokat kellőképpen el nem ítéelő, muszlimok által tett kijelentések keltenek. Noha François Hollande francia elnök figyelmeztetett a zsidók és muszlimok elleni erőszakra, Franciaország határozottan felelősségre vonta azokat, akik a *Charlie Hebdo* szerkesztősége és a Hyper Cacher kóser élelmiszerbolt elleni támadásokat támogatták. Hollande Says Anti-Semitism and Anti-Muslim Acts Threaten France. AP, 2015. február 17; Doreen CARVAJAL – Alan COWELL: French Rein in Speech Backing Acts of Terror. *New York Times*, 2015. január 15.

⁶ Jeffrey GOLDBERG: Is it Time for the Jews to Leave Europe? *The Atlantic*, 2015. április. A kritikai válasz l. William SALETAN: We'll Always Have Paris: How Can We Help Jews Stay in Europe? *Slate*, 2015. március 18.

⁷ Felmerült például, hogy az Európában élő muszlim lakosság nem elsősorban azért vonzódik az antiszemitizmushoz, mert gyűlöli a zsidókat vagy Izraelt, hanem azért, mert arra vágyanak, hogy igazi európainak tekintsék őket. Richard SEYMOUR: The Anti-Zionism of Fools. *Jacobin Magazine*, 2014. augusztus. (Amennyire igaz, érdekes párhuzamot von azzal, ahogyan Európában az iszlám ellenzői, mint pl. Geert Wilders, Izrael legjobb barátjaként aposztrofálják önmagukat.)

⁸ Vannak tudósok, akik „anti-izraelizmusról” is beszélnék, ezáltal azt hangsúlyozva, hogy a cionizmus egy politikai mozgalom, így a cionistákat célzó megszólalások nem szükségszerűen Izraelt érintik, és fordítva. Manfred Gerstenfeld például inkább az „anti-izraelizmus” kifejezést használja „anticionizmus” helyett. L. Manfred GERSTENFELD: Anti-Israelism and Anti-Semitism: Common Characteristics and Motifs. (2011) 19(1–2) *Jewish Political Studies Review*, 83–108.

⁹ L. Deborah LIPSTADT áttekintését, *Denying the Holocaust: The Growing Assault on Truth and Memory*. New York, Plume, 1994.

Egy általános bevezetővel szeretném kezdeni. Széles körű konszenzus alakult ki azt illetően, hogy „Izrael állam legitim kritikája” nem antiszemita és (lehetőség szerint) nem is anticionista.¹⁰ Az is egyre elfogadottabb, hogy az Izraelt ellenzők közül néhányan, ideértve az arab és muszlim világban élőket is, antiszemita gondolatoknak adnak hangot (bár az antiszemitizmus globális jelenléte miatt ez alig különbözteti meg őket). Ha továbbmegyünk, valószínűleg konszenzust találunk a tekintetben is, hogy bizonyos beszédaktusokat Izrael legitim kritikájának lehet tekinteni („A gázai támadássorozat hiba volt”), és vannak más megnyilvánulások is, amelyek antiszemiták („Gázkamrába a zsidókkal!”).

Elméletileg viszonylag könnyen el lehet különíteni azokat a megjegyzéseket, amelyek antiszemita vagy anticionista tartalmuk miatt sértik mások emberi méltóságát. Ekkor, következő lépésként, vitát lehet nyitni arról, hogy hol, mikor és hogyan lehet az ilyen beszédaktusokat törvénnyel tiltani, vagy – mivel én amerikai perspektívából látom a dolgokat – hogyan lehet ezekre az oktatás eszközeivel, a média, a közéleti szereplők és általában a társadalom által kifejezett nyilvános bírálatokkal válaszolni.¹¹

A valóság azonban ennél sokkal összetettebb. Noha az antiszemitizmus jelentését meglehetősen jól ismerjük, és a zsidókat bíráló megnyilvánulásokat értjük alatta, az anticionizmus jelentéstartalmát nehezebb körülírni. Vajon az anticionista kijelentések eredendően antiszemiták-e, tekintve, hogy a cionizmus egy olyan mozgalom, amely egy zsidó állam Palesztinában való megteremtését tűzte ki céljául? Az Izrael-ellenes kijelentések vajon antiszemiták-e, tekintve, hogy Izrael magát zsidó államként határozza meg?

Az „Izrael legitim bírálata” esetében megengedett kivétel egy további kérdéshez vezet: állást foglalhat-e valaki abban a kérdésben, hogy egy adott beszédaktus antiszemita-e, anélkül, hogy véleményt nyilvánítana az izraeli–palesztin konfliktusról? Ezen túlmenően, a beszédaktusok bármely elemzésének arra a kontextusra kell összpontosítani (idő, hely és mód), amelyben az adott beszédaktus elhangzik. Itt számos tényezőt kell figyelembe venni: mi hangzott el, hol hangzott el (egy zsinagóga vagy egy kóser ételmiszerüzlet előtt például?); a beszélő lelkiállapota és a kijelentés vagy cselekedet tágabb politikai és társadalmi kontextusát.¹²

Ennek a valóságnak a feltérképezéséhez két módszert hívok segítségül. Először megvizsgálom azokat az erőfeszítéseket, amelyek egyetemes „mindent, vagy semmit” szabályokat kívántak alkotni az antiszemitizmus és az anticionizmus közötti kapcsolattal összefüggésben. Másodsor, vannak, akik úgy vélik, hogy a cionisták és az Izrael ellen irányuló megjegyzések eredendően antiszemiták is, mások viszont úgy látják, hogy ezek (szinte) soha nem antiszemi-

¹⁰ L. Emanuele OTTOLENGHI: Anti-Zionism is Anti-Semitism. *The Guardian*, 2003. november 28. (A cikk írója megjegyzi, hogy „Izrael politikájának bírálatában semmi rossz nincs, és távolról sem nevezhető antiszemitizmusnak.”)

¹¹ Arról, hogy az ilyenfajta nyilvános kritika hogyan működhet informális cenzúraként a holokauszttagadás kontextusában, l. Robert A. KAHN: *Holocaust Denial and the Law: A Comparative Study*. London, Palgrave, 2004. 119–20.

¹² A kontextus mindig nagyon fontos szerepet játszik egy népirtás tagadása által okozott kár megítélésében. L. Thomas HOCHMANN: One Century Later: Freedom of Speech and Denial of the Armenian Genocide. *CritCom*, 2015. február 20. (A holokauszttagadás által okozott kárt kontextusfüggően különbözteti meg az örmény népirtás tagadásától.) Egy ezzel versengő nézet: Uladzislaw BELAVUSAU: Armenian Genocide v Holocaust in Strasbourg: Trivialisation in Comparison. *Verfassungsblog*, 2014. február 13.

ták. Míg ezek az álláspontok az antiszemitizmussal mint kulturális és politikai jelenséggel kapcsolatban elfogadható kijelentésnek tűnhetnek, a „mindent, vagy semmit” megközelítési módok kevésbé hasznosak az egyes konkrét beszédaktusok elemzésekor.

Ezért a tanulmány második részében meghatározzuk azokat az ökölszabályokat, amelyek alapján megállapítható, hogy egy anticionista megnyilatkozás egyúttal antiszemitának is minősül-e. Ezek az ökölszabályok a következőkre vonatkoznak: a cselekmény helyszíne (egy zsinagóga előtt történt-e a dolog), antiszemita szóképek használata (az anticionista megnyilvánulásban szerepel-e a világméretű összeesküvés, pénzéhség vagy egyéb, klasszikus antiszemita sztereotípiák), továbbá arra, hogy a megnyilvánulás inkább a zsidókra, vagy inkább Izrael államra irányul (pl. egy anticionista csoport az izraeli vagy a kóser termékeket bojkottálja-e).

Mielőtt továbblépek, előljáróban szeretnék néhány dolgot leszögezni. Először is, nem vagyok az izraeli–palesztin tanulmányok szakértője. Diaszpórában élő zsidóként Izrael politikájának nagyon sok elemével kapcsolatban szkeptikus vagyok – ideértve a Gáza ellen intézett támadást is. Mindezzel együtt úgy gondolom, hogy lehetséges (és fontos) az antiszemitizmussal kapcsolatos diskurzus, valamint *valamiféle* következtetés levonása anélkül, hogy az izraeli–palesztin konfliktus minden elemével kapcsolatban állást foglalnánk.

Másodsorban, ahogy fent megjegyeztem, az antiszemitizmus és az anticionizmus között jogi szempontból kívánok különbséget tenni. Másként fogalmazva, azt szeretném feltárni, hogy mikor válik egy anticionista megnyilvánulás gyűlöletbeszéddé, amit a világ legtöbb országában polgári jogi vagy büntetőjogi szankciókkal sújtanak.¹³ Érzésem jogi természetét és a széles körű szólásszabadság védelmének fontosságát tekintve, saját mérlegem a szóbeli megnyilvánulással kapcsolatos türelem javára billen: tehát még akkor is, ha egy szóbeli megnyilvánulásnak antiszemita felhangja van, illetve ha benne (genealógiai perspektívából nézve) az antiszemitizmus és anticionizmus egységes, koherens diskurzussá olvad, csak akkor nevezem antiszemitának, ha egyértelműen megállapítható róla, hogy közvetlenül a zsidókra irányul.¹⁴

Harmadsorban, az ökölszabályok sosem tökéletesek. Először is, jó néhány empirikus problémát figyelmen kívül hagynak. Például gyakran vita alakul ki akörül, hogy egy adott helyzetben mi is hangzott el valójában. A gázai támadások elleni párizsi tiltakozásokkal kapcsolatban például több egymással versengő beszámoló látott napvilágot.¹⁵ Elméleti síkon egy beszédaktus-

¹³ A gyűlöletbeszéd szabályozásának globális áttekintését I. Tanya K. HERNANDEZ: *Hate Speech and the Language of Racism in Latin America: A Lens for Reconsidering Global Hate Speech Restrictions and Legislation Models*. (2011) 32 *University of Pennsylvania Journal of International Law* 805.

¹⁴ Ezt a megközelítést természetesen szembeállíthatjuk egy nyitottabb, az anticionizmus és az antiszemitizmus közötti kapcsolatot vizsgáló kulturális elemzéssel, amely – a motivációk megértése érdekében – rámutathat az anticionista diskurzusban fellelhető antiszemita felhangokra. Ez hasonló lenne a Frankfurti Iskola irányvonalához, amely az 1930–1940-es években az antiszemitizmust mint a modernitásra adott választ értelmezte. L. Martin JAY: *The Dialectical Imagination: A History of the Frankfurt School, and the Institute for Social Research 1923–1950*. Oakland, University of California Press, 1973. 233.

¹⁵ 2014. július 13-án például összegyűlt egy tömeg a Rue de la Roquette-en. A felvonulási útvonal egy zsinagóga mellett haladt el. Míg az első médiabeszámoló az állították, hogy a tiltakozók petárdákat dobtak a zsinagógára, a későbbi beszámolók ezt vitatták. Az antiszemita rigmusok mennyisége is kérdéses („Halál a zsidókra!”), és a Jewish Defense League szerepét is viták övezik. Lásd SEYMOUR i. m. (7 lj.). Míg Sarcelles-ban, Párizs egyik külvárosában, ahol nagyszámú zsidó és muszlim lakosság él, voltak erőszakos cselekedetek, vita van a tekintetben, hogy a zavargások mennyire szorosan kapcsolódtak a gázai támadások elleni tiltakozásokhoz. Uo. Ahogy Seymour megjegyzi, a „szemtanúk beszámolóit rendszerint megbízhatatlannak”, különösen a gyorsan kialakuló tiltakozó megmozdulások esetében. Uo.

nak az üzenet különböző hallgatói számára más-más jelentéstartalma lehet: amit az egyik hallgató Izrael gázai politikájának dühös, de konkrét kritikájaként értelmez, az egy másik hallgató számára zsigeri antiszemitizmusnak tűnhet.

Az ilyen ökölszabályokkal kapcsolatos további aggályok közé tartozik a diskurzus képlekeny természete – a szavaknak nem csak egy jelentése van, és ezek a jelentések az idő előrehaladtával változhatnak. Ahogy Judith Butler megjegyezte, a „*queer*” (buzi) kezdetben a homoszexuálisokra használt becsmérlő kifejezés volt, amely az idők során új jelentést nyert.¹⁶ Ennek eredményeképpen egy potenciálisan antiszemita, a cionistákkal vagy Izraellel kapcsolatos beszédaktus 2014-ben egészen mást jelent, mint amit öt vagy tíz évvel később esetleg jelenteni fog.

Végezetül, hadd beszéljek az antiszemitizmus és az iszlamofóbia közötti kapcsolatáról. Izrael azon támogatóinak, akik a palesztin szolidaritási mozgalomban tapasztalható antiszemitizmusra panaszkodnak, ugyanúgy aggódniuk kellene az Izrael védelmezői által tett iszlamofób kijelentések miatt is. Először is, az iszlamofóbia mint felfogás hasznosságát tagadó érvelések (a muszlimok nem képeznek etnikai csoportot, az iszlamofóbia fogalma mindenfajta valláskritika tilalmához vezet stb.)¹⁷ kísértetiesen hasonlítanak ahhoz az érveléshez, miszerint az antiszemitizmus pusztán eszköz a palesztin szolidaritási mozgalom gyengítésére. Mindkét esetben egy sokkal tágabb területet érintő vitától való félelmet használnak arra, hogy bizonyos típusú beszédaktusok káros voltát tagadják.

Továbbá, mivel az európai antiszemitizmusnak van egy jelentős muszlim komponense, fel kell tennünk a kérdést: miről táplálkozik ez? A *Fatal Embrace: Jews and the State* című művében Benjamin Ginsberg amerikai politológus a következőképpen érvel: „Hagyományosan a zsidók felajánlják szolgálataikat az államnak a biztonság és a lehetőség állami garanciájáért cserébe.”¹⁸ Ez a kapcsolat azonban a zsidókat azon populista csoportok ellenséges megnyilvánulásainak teszi ki, amelyek marginalizált helyzetben érzik magukat, és ezért az államot okolják.¹⁹ Néha ezek a csoportok a jobboldalon találhatók (Ginsberg azzal fejezi be könyvét, hogy figyelmeztet a Ku-Klux-Klan újjáledésének lehetőségére az Egyesült Államokban), néha pedig baloldaliak.²⁰

Korunk Európájában a legnagyobb marginalizált csoport a muszlim bevándorlók csoportja.²¹ Létszámuk meghaladja az európai zsidóság létszámát; Franciaországban a kettő aránya

¹⁶ Judith BUTLER: *Excitable Speech: A Politics of the Performative*. London, Routledge, 1997.

¹⁷ Ezek az érvek igen gyakran a muszlim többségű országok által a vallásgyalázásra vonatkozó globális norma kialakítását célzó javaslat vitájának kontextusában merülnek fel. L. Bennett GRAHAM: *Defamation of Religions: The End of Pluralism*. (2009) 21 *Emory International Law Review* 69. A kritikai választ l. Robert A. KAHN: *A Margin of Appreciation for Muslims? Viewing the Defamation of Religions Debate through Otto-Preminger-Institut v Austria*. (2011) 5 *Charleston Law Review* 401.

¹⁸ Benjamin GINSBERG: *The Fatal Embrace: Jews and the State*. Chicago, University of Chicago Press, 1993. 57.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo., 240.

²¹ Idetartozik az állandó gazdasági és társadalmi hátrányos megkülönböztetés, csakúgy, mint a muszlim vallási viselettel, vallási épületekkel és vallási gyakorlatokkal (a körülméletléssel és az állatok rituális leölésével) kapcsolatos új keletű kulturális aggályok. Áttekintését l. Amikam NACHMANI: *Europe and its Muslim minorities: Aspects of Conflict, Attempts at Accord*. Eastbourne, Sussex Academic Press, 2010; Yvonne Y. HADDAD (szerk.): *Muslims in the West: From Sojourners to Citizens*. Oxford, Oxford University Press, 2002.

10 : 1.²² Figyelembe véve a velük szemben tanúsított rossz bánásmódot egy olyan Európában, amely identitásának szerves része a holokauszt, csoda-e, ha az elidegenedett muszlimok dühe a zsidókon csapódik le? Ezekre a körülményekre tekintettel azok, akik aggódnak az európai zsidók mindennapjai miatt, abban érdekeltek, hogy ezt a marginalizációt csökkentsék – ennek egyik módja pedig az iszlamofóbia elleni küzdelem.²³

Ennek tükrében a jelen tanulmány az antiszemitizmusra összpontosít, amelynek egy része az európai muszlim közösségből ered, más része pedig egyéb forrásokból táplálkozik. A kérdés az, hogy meg lehet-e különböztetni az antiszemitizmust az anticionizmustól. Most erre a témára térünk rá.

2. „Mindent vagy semmit” álláspontok az antiszemitizmussal és anticionizmussal kapcsolatban

2.1. Az anticionizmus mindig antiszemita

Csábító lehetőség egyetlen „mindent vagy semmit” választ adni arra kérdésre, hogy mi a kapcsolat az antiszemitizmus és a zsidókra, valamint Izraelre vonatkozó negatív megjegyzések között. Egyrészt sokan (leginkább, de nem kizárólag, Izrael védelmezői) úgy tartják, hogy az anticionizmus mindig (vagy majdnem mindig) antiszemita.²⁴ Mások (gyakran Izrael kritikusai) ellenben azzal érvelnek, hogy „az anticionizmus nem antiszemitizmus”, hozzátéve, hogy a hatóságok nagyon gyakran az antiszemitizmus vádjával gyengítik a palesztin szolidaritási mozgalom hitelét.²⁵

Itt két álláspontot különíthetünk el. A kategorikus megközelítési mód azzal érvel, hogy az anticionizmusban van valami, ami eleve antiszemita, vagy hogy az antiszemitizmust mindig ürügyként használják a palesztin jogokért indított mozgalom diszkreditálására. Ezek a megkö-

²² Franciaországban megközelítőleg félmillió zsidó és ötmillió muszlim él. Dan BILEFSKY: Fear on Rise, Jews in France Weigh an Exit. *New York Times*, 2015. január 12.

²³ Erről l. Walden BELLO: How the Left Failed France's Muslims. *Foreign Policy in Focus*, 2015. február 6. Bello leírja, miként tűnt el a 2005-ös párizsi elővárosokban történt zavargásokat követően a többségi kultúrát jelentő francia baloldal, amely a korábbi években hídként működött közre a hátrányos helyzetű francia közösségek és a szélesebb társadalom közötti kapcsolat megteremtésében. Uo. E híd (valamint a munkahelyeket a szakszervezeti tevékenységen keresztül a kulturális integrációval közvetlenül összekötő gazdasági kapcsolat) hiánya segítette azt a folyamatot, amelynek során a külvárosok a terroristák toborzóhelyévé váltak. Uo.

²⁴ L. pl. Jonathan S. TOBIN: Anti-Zionism Always Equals Anti-Semitism. *Commentary*, 2014. augusztus 18; OTTOLENGHI i. m. (10. lj.).

²⁵ A francia Új Antikapitalista Párt (*Nouveau Parti Anticapitaliste*) pl. a gázai demonstrációkat követő kijelentésben azzal vádolta a francia vezetőket, hogy „felháborító módon összekeverik a palesztinok jogaiért való küzdelmet és az antiszemitizmust”. Idézi Massoud HAYOUN: French Palestine Supporters Warn Paris Protest Man may Provoke „Intifada”. *Aljazeera America*, 2014. július 21.

zelítési módok ugyanúgy érvelnek, mint az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának bírója, Clarence Thomas, aki azt mondta, hogy a Ku-Klux-Klan története miatt az Egyesült Államokban a keresztégetés minden esetben megfélemlítő cselekedet.²⁶

Az érvelés egy második, mennyiségi változata azt a szűkebb álláspontot hirdeti, hogy nagyon sok, a legtöbb, illetve majdnem minden anticionista a „bíráló/kritizáló” kategóriájába esik. Egy Izraelt kritizáló személy pl. elismerheti, hogy a gázai tiltakozások bizonyos antiszemita incidensekhez vezettek, de azt a következtetést vonja le, hogy ezek „ritkák” voltak.²⁷ Hasonlóképpen az „anticionizmus = antiszemitizmus” álláspont képviselője is elismerheti, hogy ez az egyenlőség mindössze egy nagyon jól használható, tömör formula, amely csak nagy vonalakban jellemzi a dolgok mögött meghúzódó (kicsit problematikusabb) valóságot.²⁸

Ha értékelni kívánjuk e „mindent vagy semmit” érvek érvényességét, egy szemantikai dilemmával találjuk szembe magunkat. „Bizonyíthatjuk” igazunkat oly módon, hogy elég tágan, vagy elég szűken definiáljuk az antiszemitizmust. Ha pl. az antiszemitizmust úgy definiáljuk, hogy abba beletartozik Izrael kritikája is, aligha van szükség további elemzésre. Hasonlóképpen, úgy is definiálhatjuk az antiszemitizmust, hogy a definícióból kizárunk minden olyan kijelentést, amelyet az izraeli–palesztin konfliktus motivál. Ez az egyik értelmezési lehetősége a német közigazgatási bíró által hozott ítéletnek, amely szerint a wuppertali zsinagóga ellen elkövetett 2014. júliusi merényletet nem az antiszemitizmus motiválta²⁹ – bár, ahogy majd látjuk, más szemszögből is nézhetjük ezt a dolgot.

Nem az a célom, hogy az antiszemitizmus egzakt definícióját megadjam – erre már számos kísérlet történt.³⁰ Bár a definíciók általában egymással ellentétesek, van bennük egy közös elem: az antiszemitizmus a zsidók iránt érzett gyűlölet. Ezért az a kérdés, hogy vajon az anticionista szóbeli megnyilvánulás mindig a zsidók elleni gyűlölet kifejezése-e. A „mindent vagy semmit” álláspontok nagy vonalakban elfogadják ezt a keretet. Például az anticionizmust minden esetben antiszemitának tartó álláspont képviselőinek egyik központi érve az, hogy Izrael maga a zsidó állam. És ez gyakran társul azzal a kijelentéssel, hogy az izraeli állampolgárok túlnyomó többsége zsidó (ez a megállapítás figyelmen kívül hagyja a megszállt területeken élő palesztin lakosokat). Ha minden (vagy a legtöbb) cionista zsidó, akkor a cionistákra (vagy Izraelre) irányuló beszédaktus *per definitionem* antiszemita: legalábbis akkor, amikor a kérdéses megnyilvánulás vagy viselkedés túlmegy „Izrael legitim kritikáján”.

²⁶ Thomas bíró ezeket a kijelentéseket a *Virginia v Black* eset kapcsán tette [538 US 343, 388 (2003) [Thomas bíró különvéleménye], amely megerősítette az államok jogát a keresztégetés betiltására olyan esetekben, amikor azt „megfélemlítési szándékkal” követik el. A további részleteket l. Robert A. KAHN: *Offensive Symbols and Hate Speech Law: Where to Draw the Line?* In KOLTAY András (szerk.): *Media Freedom and Regulation in the New Media World*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 441, 446–48.

²⁷ L. Lindsey GERMAN: *Are the Demonstrations Against Israel’s Attack on Gaza Anti-Semitic? Stop the War Coalition*, 2014. július 29.

²⁸ Minél több kivétel van az általános szabály alól (az anticionizmus mindig – vagy soha nem – antiszemita), annál közelebb kerül az ember azoknak a szóbeli megnyilvánulásoknak az egyenkénti elemzéséhez, amelyekre később térek rá ebben a fejezetben. Itt azonban azokra az érvekre összpontosítottam, amelyek (tisztelet a kivételnek) a „mindent vagy semmit” megközelítési módot alkalmazzák.

²⁹ Hana L. JULIAN: *Synagogue Arson in Germany „Not Anti-Semitism” Says Judge*. *The Jewish Press*, 2015. február 7.

³⁰ L. pl. GERSTENFELD i. m. (8. l.).

Jean Amery, egy osztrák holokauszt-túlélő némileg más perspektívából szemléli a dolgokat, amikor így ír: „az anticionizmusban mindig ott bújkál az antiszemitizmus, mint felhőben a vihar.”³¹ Ez a perspektíva azon a tényen alapul, hogy a legtöbb antiszemita egyben anticionista is, de azt sugallja, hogy ennek éppen az ellenkezője az igaz. Vegyünk egy példát: ha a magyarországi Jobbik, amely magát anticionistának tekinti, antiszemita elemeket is hordoz,³² lehetnek-e más anticionisták is egyben antiszemiták, legalábbis rejtetten? Megmagyarázhatja-e ez a látens antiszemitizmus, hogy a háborúk, rasszizmus és a világban zajló kegyetlenségek közül az Izraelt kritizálók miért éppen „a zsidó embereket, a zsidó vallást, a zsidó kultúrát vagy a zsidó népet választják megvetésük tárgyául”?³³

Ezzel az érveléssel kapcsolatban empirikus és politikai problémák is felmerülnek. Empirikus perspektívából nézve, figyelmen kívül hagyja azt aényt, hogy a palesztin szolidaritási mozgalom bizonyos tagjai nyilvánosan kijelentették az antiszemitizmussal való szembenállásukat. Egy 2015. márciusi dokumentumban például Matt Carr, a Stop the War Coalition nevű brit palesztin szolidaritási csoport tagja teljesen elutasította az antiszemitizmust azzal az érveléssel, hogy „nem Izrael felelős minden vérfürdőért a Közel-Keleten”, és hozzátette, „Izraelt lehet kritizálni azért, hogy brutálisan bánik a palesztinokkal”, anélkül, hogy „Izraelt náci államnak neveznénk”.³⁴ Vitát lehet nyitni a számokkal kapcsolatban is: a gázai tiltakozók közül hányan értenek egyet Carr-ral? Mindenesetre igen nehéz lenne azt állítani, hogy az összes tiltakozó antiszemita.

Ez azt aényt támasztja alá, hogy a zsidók, az izraeliek és a cionisták egymással nem azonos kategóriák. Különösen, hogy nem minden zsidó támogatja Izrael államot: valójában vannak olyan zsidók, akik vallási alapon anticionisták. A Neturei Karta például a cionizmust ellenző haszid zsidók nemzetközi csoportja, akik azon az alapon ellenzik a cionizmust, hogy a Tóra (a zsidó vallási törvény) szerint „tilos felemelkednünk és megszervezni magunkat, amíg a Mindenható maga meg nem vált bennünket mindenki más segítségével nélkül és saját hatalmunk nélkül.”³⁵ A világi zsidók közül is sokan kételyeket fejeztek ki Izraellel kapcsolatban, és részt vesznek a palesztin szolidaritási mozgalomban.³⁶

³¹ Ameryt idézi Benjamin WEINTHAL: *Why Anti-Zionism is Modern Anti-Semitism*. *National Review*, 2014. július 29.

³² Az áttekintést I. AVIVA STAHL: *Hungary's Far-Right and „Jewish Ancestry” Slippage*. *Aljazeera*, 2014. április 27. A Jobbik magát anticionista pártként határozza meg. A Cionista Világkonferencia budapesti ülése alkalmával a párt tagjai párhuzamot vontak Palesztinának Izrael által történő gyarmatosítása és a Magyarországra irányuló gyarmatosító törekvések között (uo.). Ez egy olyan megfogalmazás, amely nem explicit módon antiszemita. 2012-ben azonban lehullt az álarc, amikor a párt egyik tagja felszólította a kormányt, hogy „írja össze a zsidó származású embereket”, mert azok „nemzetbiztonsági kockázatot” jelentenek (utóbbi kijelentésen a hangsúly).

³³ ALAN DERSHOWITZ: *The Case for Israel*. New Jersey, John Wiley & Sons, 2004. 2. Ez az érvelés többek között Szíriával kapcsolatban merül fel. A Gázában történtek elleni tiltakozások csúcspontján Németországban Stephan GRIGAT, a Bécsi Egyetem Judaisztikai Tanulmányok Intézetének politológusa felvette a kérdést: „miért van az, hogy 200 palesztin halott elég ahhoz, hogy 10 ezer ember vonuljon utcára, de úgy tűnik, az senkit nem érdekel, amikor Szíriában 100 ezer embert ölnek meg.” L. *Growing Opposition to Israel in Germany*. *DW*, 2014. július 22.

³⁴ MATT CARR: *Why Antisemitism is a Blight that Palestinian Solidarity does not Need*. *Stop The War Coalition*, 2015. március 8.

³⁵ Neturei Karta, *Jews United Against Zionism: Response by Anti-Zionist Orthodox Rabbis to Recent Statements of Israel PM in France*. Sajtóközlemény, 2015. január 15. Másként fogalmazva, azt az álláspontot képviselik, hogy Izrael a Messiás visszatérését megelőzően nem létezhet.

³⁶ Stahl például magát Izraelt ellenző zsidóként jellemzi, vö. i. m. (32. l.).

E mögött egy nagyobb ívű érvelés húzódik meg. Izraelben 5,6 millió zsidó él, Európában pedig 1,4 millió.³⁷ Valójában a legtöbb zsidó még mindig a diaszpórában él. Ezért ők ki vannak téve az antiszemitizmus olyan formáinak, amelyek nem, vagy legalábbis nem közvetlenül kapcsolódnak az izraeli–palesztin konfliktushoz. Noha egyre többen választják az Izraelbe történő kivándorlást, a túlnyomó többség nem ezt teszi. Ez Franciaországra is vonatkozik, ahol 2014-ben 7 ezer zsidó döntött úgy, hogy Izraelbe emigrál. Ez kétszerese az előző évi számnak.³⁸ A Hyper Cacher élelmiszerbolt elleni támadás nyomán ez a szám tovább fog nőni, talán az 50 ezret is eléri.³⁹ De ez a szám még mindig azt mutatja, hogy a francia zsidók túlnyomó többsége (körülbelül 90%-a) az országban marad, és napi szinten kell szembesülnie az antiszemitizmussal.⁴⁰

Ha egyenlőségjelet teszünk az anticionizmus és az antiszemitizmus közé, azzal azon európai zsidóknak rontjuk a helyzetét, akik *kipát* akarnak viselni, zsinagógában szeretnének imádkozni, gyerekeiket zsidó iskolába szeretnék járatni, és mindezt úgy, hogy ne kelljen aggódniuk az erőszakos cselekedetek miatt.⁴¹ A palesztin szolidaritási mozgalom kinyilatkoztatott céljai közül semmi nem akadályozza meg a zsidókat abban, hogy ezt tegyék, de az anticionizmus antiszemitizmustól való megkülönböztetésének elutasítása idővel ehhez az eredményhez vezethet.

Az az érv sem meggyőzőbb, miszerint az anticionizmus azért eredendően antiszemita, mert „kipécézi” Izraelt. Bár az Izrael-ellenes tiltakozók valóban kipécézték maguknak Izraelt, ez nem jelenti azt, hogy ők mint egyének csak ennek az országnak a hibáira koncentrálnának.⁴² Kritizálhatjuk Izraelt hétfőn, szerdán és pénteken; Szíriát, Iránt, az Egyesült Államokat vagy Németországot pedig a hét többi napján. Egészen biztos, hogy adódhatnak olyan helyzetek is, amelyekben Izrael folyamatos kritizálása antiszemita jelleget ölthet (képzeld el egy tanárt, aki az ötödikes osztálya előtt, ahová egy-két zsidó tanuló is jár, állandóan kritizálja Izraelt).⁴³ Normális körülmények között azonban Izrael kipécézése, bármennyire tisztességtelen is, *eredendően* nem antiszemita.⁴⁴

³⁷ L. Michael LIPKA: The Continuing Decline of Europe's Jewish Population. *Pew Research Center*, 2015. február 9.

³⁸ BILEFSKY i. m. (22. lj.).

³⁹ Uo.

⁴⁰ Ráadásul a más országokból Izraelbe történő kivándorlás kisebb mértékű. Dániában például, ahol Jair Melchior főrabbi a gázai háborúval magyarázható antiszemita incidenseket „ártalmatlan antiszemitizmusként” írta le. 2014-ben az országban élő 7 ezer zsidóból 12-en emigráltak, ez a 2013-ban emigrált 17 főhöz képest csökkenést mutat. No to Netanyahu: Jews' Loyalty to Denmark Runs Deep. *Reuters*, 2015. február 17.

⁴¹ Ennek az érzelmnek a megnyilvánulására l. Jennifer HELGESON: Gaza Protests in Paris: Pro-Palestinian or Anti-Jewish? *Fair Observer*, 2014. augusztus 1. (Félt jiddis szavakat használni, miközben édesanyját hívta a parkból.)

⁴² Ennek fényében hasonlítsuk össze Izraelt és Szíriát. Igaza van-e a Grigathoz i. m. (33. lj.) hasonló kritikuskoknak, akik azt mondják, hogy a szíriai áldozatokat viszonylagos közönnyel szemléljük? Vagy kimutatható-e a tendencia, hogy alábecsüljük a szíriai polgárháború miatti aggodás mértékét, mert ez gyakran az izraeli–palesztin konfliktus látószögén kívül esik?

⁴³ Természetesen a korkülönbség alapján ezt egyszerű iskolai zaklatásnak is tekinthetjük.

⁴⁴ L. Brian KLUG: No, Anti-Zionism is not Anti-Semitism. *The Guardian*, 2003. december 2. Klug megkérdőjelezi a „legitim” Izrael-kritika és az antiszemitizmus közötti különbséget, rámutatva, hogy az emberek „mindkét oldalon (az izraeli–palesztin konfliktus mindkét oldalán) hajlamosak a részrehajlásra, elfogultságra”. Ahogy Izrael támogatói sem „szükségszerűen muszlimellenesek”, az Izraelt kritizálók sem szükségszerűen „zsidóellenesek”. Uo.

Az anticionizmust az antiszemitizmussal azonosító álláspont tarthatatlanságát bizonyító empirikus érveken kívül vannak még olyan észérvek is, amelyek szerint a növekvő európai antiszemitizmus elleni küzdelem miatt is fontos a két nézet megkülönböztetése. Leegyszerűsítve, ha valaki a palesztin zászló kitűzését, az Izrael által elkövetett jogsértések túlzott előtérbe helyezését vagy a Palesztina melletti szimpátiatüntetésen való részvételt szándékos antiszemitizmusnak gondolja, hogyan tudja megkülönböztetni ezeket a tetteket a legtöbb ember által hagyományosan antiszemitának tekintett megnyilvánulási formáktól?

A wuppertali zsinagóga elleni támadás ügyében hozott ítéletet követően például, amelyben – ahogy fentebb arra már utaltunk – a bíró kijelentette, hogy a három palesztin támadót nem az antiszemitizmus motiválta, James Kirchick írt egy blogbejegyzést a *Daily Beast*-be, amelyben a zsinagóga felgyújtását egy olyan képzelet szülte példával állította párhuzamba, amelyben szkinhedek egy csoportja az Egyesült Államok egy déli államában felgyújt egy afroamerikaiak által látogatott templomot.⁴⁵ Kirchick példájában a támadók az afroamerikai templom elleni támadást a „Robert Mugabe, zimbabwei diktátor által elkövetett igazságtalanságokkal” indokolják.⁴⁶

Noha Kirchick helyesen teszi fel a kérdést, hogy „a Németországban élő zsidóknak miért kellene szenvedniük egy fél világgal odébb működő kormány által állítólagosan elkövetett bűnök miatt”,⁴⁷ a Mugabe-párhuzam, amely valószínűleg csekély visszhangra találna az Alabamában, Arkansasban vagy Mississippi államban élő amerikai fehérek között (ha egyáltalán lenne valamilyen visszhangja), nem veszi figyelembe, hogy a Gázai övezetben folyó háború mennyire fontos az Európában élő palesztinok számára. A párhuzam segítségével a szerző a „kipécézés” kérdését kívánja körüljárni: szerinte az izraeli probléma németországi felvetése éppen olyan furcsa, mint az, hogy az amerikai szkinhedek Mugabét emlegetik. Azonban itt Kirchick célt téveszt: egy zsinagóga megtámadása (az izraeli nagykövetség megtámadásával szemben)⁴⁸ morálisan elítélendő, és az adott körülmények között nagy valószínűséggel antiszemita cselekedet.

2.2. Az anticionizmus soha nem antiszemita

Ha elutasítjuk azt a véleményt, hogy az anticionizmus mindig antiszemita, mit mondunk az ezzel ellentétes állításról, miszerint az anticionizmus soha nem antiszemitizmus? Másképp fogalmazva arra, hogy az antiszemitizmus vádját tisztességtelenül használják a palesztin szolidaritási mozgalom lejáratására. Ennek a nézetnek vannak jóindulatú változatai is. Richard Seymour szerint az antiszemitizmus vádja különösen stigmatizáló.⁴⁹ A palesztin szolidaritás szemszögéből nézve Aviva Stahl álláspontja teljességgel védhető, amikor kijelenti, hogy: „semmilyen anti-

⁴⁵ James KIRCHICK: German Court Rules Synagogue Firebombing an „Act of Protest”. *The Daily Beast*, 2015. február 9.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo. Egyetértek Kirchickkel abban, hogy a célpontok kiválasztása antiszemita motivációt sejtet (l. lentebb).

⁴⁹ SEYMOUR i. m. (7. lj.).

szemita fenyegetés, legyen akár jelenlegi vagy múltbeli, vélt vagy valós, nem indokolja Palesztina folyamatos kolonizációját és az ott folyó etnikai tisztogatást.⁵⁰ Bár az ember akár egyet is érthet a „vélt vagy valós” fordulattal, állítása egy olyan cikkben jelent meg, amelyben a Jobbik magyar párt antiszemita tevékenységét taglalja.⁵¹

Csakhogy a palesztin szolidaritási mozgalomra különleges teher nehezedik. Bár Izrael nem a holokausztra való válaszképpen hozták létre, a zsidók tömeges meggyilkolása olyan dolog, amivel az anticionistáknak foglalkozniuk kell, tekintve, hogy Izrael magát a zsidók védelmezőjeként határozza meg.⁵² Ennek alapján a mozgalom támogatói időnként nem egyszerűen azt állítják, hogy a mozgalom javarészt mentes az antiszemitizmustól, de azt is, hogy ez a társadalomra is igaz. Európában ezt nagyon nehéz bizonyítani. A kontinensen az antiszemita megnyilvánulások megelőzték Izrael megalapítását, a közelmúlt erőszakos, antiszemita megmozdulásai pedig a közelmúltban zajló gázai háborút.⁵³ Mivel, ahogy már fent is megjegyeztük, az antiszemita gyakran Izraellel is szemben állnak, az európai antiszemitizmus vitalitása problémát jelent a mozgalom számára.

Vizsgáljuk meg mindennek fényében Dieudonné, a francia humoristát. Bizonyos szempontból egyszerű esetnek tűnik: Dieudonné antiszemita. Meghonosította a *quenelle*-t, egy kvázi náci üdvözlési formát,⁵⁴ továbbá kapcsolatban áll Alain Sorallal, aki korábban a szélsőjobboldali Nemzeti Front beszédírója volt.⁵⁵ Egy különös érdeklődésre számot tartó területe a zsidók szerepe a rabszolga-kereskedelemben.⁵⁶ Más szempontból viszont Dieudonné kifejezetten nehéz eset. Amellett, hogy antiszemita, anticionista is. Számos jelenetet adott elő a „náci” izraeli telepésekről és az „amerikai-cionista tengelyről”.⁵⁷ Míg Stahl, Carr és Bard Rosenberg helyesen különböztetik meg a palesztin szolidaritási mozgalom fő áramlatát Dieudonné antiszemitizmussal keveredett anticionizmusától, az ő példája bizonyítja annak az elméleti lehetőségét, hogy a két ideológia egy helyen egyszerre is jelen lehet.

⁵⁰ STAHL i. m. (32. lj.). Hasonlóképpen, Reuben Bard-Rosenberg kijelentése, miszerint „valótlan az az állítás, hogy az antiszemitizmus a palesztin szolidaritási mozgalom domináns vagy »általános« vonása”, nem antiszemita, még akkor sem, ha empirikus érvek alapján nem értünk vele egyet. Idézi CARR i. m. (34. lj.).

⁵¹ STAHL i. m. (32. lj.). Valóban, Stahl a Neturei Karta jelenlétét egy Jobbikot támogató londoni tüntetésen bizonyítéknak tekinti arra nézve, hogy „a zsidóknak is lehet antiszemita véleménye”.

⁵² CARR i. m. (34. lj.).

⁵³ Az Egyesült Királyságban például 1168 antiszemita incidens történt, ami több mint kétszerese az előző év adatainak. Noha az emelkedés részben a gázai tiltakozások alatt történt, a számadatok már a gázai háború megindulása előtt is azt mutatták, hogy a 2013-as adatokhoz képest jelentős növekedés várható. Robert BOOTH: Antisemitic Attacks in UK at Highest Level Ever Recorded. *The Guardian*, 2015. február 4.

⁵⁴ Scott SAYARE: Concern Over an Increasingly Seen Gesture Grows in France. *New York Times*, 2014. január 2.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ SEYMOUR i. m. (7. lj.).

⁵⁷ Uo.

3. Mikor mondhatjuk, hogy egy anticionista megnyilvánulás egyben antiszemita is?

A „mindent vagy semmit” megközelítési módok alkalmatlanok az anticionista beszédaktusok világának leírására, és megnehezítik, hogy politikai választ adjunk az antiszemitizmus növekedésére Európában. Eljött az idő, hogy elvi alapon azonosítsuk azokat a kijelentéseket és tetteket, amelyekben az anticionizmus mindössze az antiszemitizmus álruhája. Értekezésem további részében javaslatot teszek három módszerre, amelyek segítségével többé-kevésbé antiszemitanak lehet minősíteni egy adott beszédaktust vagy cselekedetet.

3.1. Helyszín

Bár leegyszerűsítőnek hangzik, egy anticionista megszólalás vagy cselekedet természetére vonatkozó egyik legjobb indikátor annak helyszíne. Amint a wuppertali ítélet bírálói rámutatnak, ha a vádlottak a cionizmus ellen akartak volna fellépni, akkor az izraeli nagykövetséget gyújtották volna fel.⁵⁸ Ugyanez a logika vonatkozik a zsidó közösségekben, kóser élelmiszerboltok előtt vagy zsinagógáknál (különösen ima idején) tartott anticionista felvonulásokra is. Noha a cselekedet helyszíne nem szükségszerűen teszi az anticionista tiltakozást, megszólalást vagy támadást antiszemitává, különösen, ha az olyan környéken történik, mint Sarcelles, ahol zsidók és muszlimok (vagy palesztinok) egymás mellett élnek, a helyszínt mégis érdemes figyelembe venni.

Ugyanakkor nagyon fontos tisztázni, hogy miért antiszemita a zsinagóga ellen irányuló támadás. Nem a támadók szándéka, hanem a zsidókra gyakorolt hatása miatt. Míg az Egyesült Államok jogában létezik egy alapelv, amely szerint azt kell feltételezni, hogy a vádlott eredeti szándéka nem volt más, mint ami a „cselekedeteinek szokásos következménye” volt,⁵⁹ különbséget kell tenni aközött, hogy egy társadalom mint szociális képződmény milyen szándékot tulajdonít a bűncselekmények vádlottjainak, és hogy mi volt a vádlott indítéka (vagy érve) arra, hogy a szóban forgó tettet szabad akaratából elkövette.

Az indíték jogi szempontból általában irreleváns. Ez logikus álláspont, tekintettel arra, hogy a társadalom a hangsúlyt a vádlott által elkövetett cselekedetek okozta kárra helyezi. Tehát, visszatérve a wuppertali zsinagóga felgyújtásának esetére, a vádlottakat gyújtogatás miatt állították bíróság elé (és ítélték el). Tekintettel arra, hogy a megtámadott épület egy zsinagóga, a mögöttes cselekedet nyilvánvalóan antiszemita. A Jörg Sturm elnöklő bíró által hozott ítélet, amely a támadást mint a gázai háború elleni tiltakozást kifejező cselekedetet aposztrofálta, egyben a cselekedet természetével kapcsolatos kijelentés is, és ebből a szempontból indokolt az ítélet kritikája.⁶⁰

⁵⁸ KIRCHICK i. m. (45. lj.).

⁵⁹ *Sandstrom v. Montana*, 442 US 510 (1979).

⁶⁰ A bírálókat közül némely igen élesen fogalmazott. Rabbi Avichai Appel, a Német Ortodox Rabbikus Konferencia elnöke például a következőket mondta az ítéletről: „a zsidók elleni támadások engedélyezése az anticionizmus nevében”. Cynthia BLANK: German Verdict Allows Attacks on Jews Based on Anti-Zionism. *Arutz Sheva*, 2015. március 5. A szóhasználat egy 1994-es esetre emlékeztet, amelyben egy mannheimi kerületi bíróság túlzottan együtt érzőn

A „tiltakozást kifejező cselekedet” megfogalmazást a három palesztin vádlott (akik a tárgyalás elején egyenként bocsánatot kértek a zsidó közösségtől) indítékát jelző megfogalmazásként is értelmezhetjük. Amennyiben ez így van, a német ítélkezési gyakorlat viszonylag általános esetével állunk szemben: a bíróság egy antiszemita támadást dühös fiatalok által elkövetett cselekedetnek tekint. Ez a megfogalmazás használatos évek óta abból a célból, hogy bagatellizálja a szkinhedek és neonácik által elkövetett erőszakos cselekedetek súlyosságát. Bár az antiszemita erőszakhoz való ilyen hozzáállás nem szerencsés, nem jelenti egyben azt is, hogy a bíró (vagy Németország egésze) tagadná magának a cselekedetnek az esetleges antiszemita jellegét.

Más megfogalmazásban: a zsinagógák, kóser boltok és zsidó iskolák elleni támadások *per se* antiszemita megnyilvánulások. És nagyon gyakran motiválhatja őket az antiszemitizmus. Néha azonban más tényezők motiválják őket, többek között az anticionizmus. A motiváció azonban nem változtatja meg a mögöttes cselekedet jellegét, még akkor sem, ha az gyakorlati értelemben szerepet játszik az eset bírósági megítélésében.

És bár maga a tett és a támadók indítéka közötti különbségtétel nem koherens, mégis, pragmatikus okokból szükséges. Egy olyan Európában, ahol a „látható” zsidók számára vannak „kerülő” övezetek,⁶¹ a zsidók ellen irányuló támadásokat egyértelműen antiszemitának kell tekinteni. Másrészt viszont, ha a wuppertali gyújtogatás indítékaként egyértelműen és kizárólag az antiszemitizmust jelöljük meg, nem lesz lehetőség arra, hogy különbséget tegyünk három, a hazájukban folyó háború miatt dühöt érző fiatalember és a keményvonalas neonácik között, akiknek a zsidók ellen irányuló támadásai javarészt a zsidók elleni gyűlöletükből fakadnak.

3.2. Az antiszemita toposzok jelenléte

Az anticionizmus és az antiszemitizmus közötti különbségtételt segítheti az utóbbival társítható egyes témák jelenléte is. Manfred Gerstenfeld alapvető és visszatérő témaként sorolja fel például a zsidók bűnbakként, Isten gyilkosaként való ábrázolását, hatalomhétségüket és genetikai alsóbbrendűségüket.⁶² Hasonlóképpen, a Frankfurti Iskola egyik tudósa, Theodor Adorno ösz-

írta le Günter Deckert, egy jobboldali politikai vezetőt és egy holokauszttagadási eset vádlottját, aminek eredményeként hatalmas botrány tört ki. Ennek összefoglalóját I. KAHN i. m. (11. lj.) 70–77.

⁶¹ A jelenlegi európai hangulat érzékeltetésére l. German Jewish Leader Warns Against Wearing Skullcaps. *Reuters*, 2015. február 26.

⁶² GERSTENFELD i. m. (8. lj.). Gerstenfeld egy lépéssel tovább megy, és az anticionizmus különböző analógiáit tárja elének. Úgy látja például, hogy különleges hangsúly helyeződik Izrael bűneire és bűnbakként kezelésére. Uo. Ezt a megközelítést mint az anticionizmus egyik meghatározását érdemes alaposan kitárgyalni. De ahhoz, hogy egy anticionista szóbeli megnyilvánulás antiszemitának tűnjön, szükség van egy antiszemita toposz közvetlen vagy közvetett alkalmazására is (ellentétben azokkal a módosított antiszemita toposzokkal, amelyeket Izrael és a cionisták vonatkozásában alkalmaznak). Amikor például valaki a cionisták pénzsóvárságáról, az egész világra kiterjedő cionista összeesküvésről beszél, vagy elhanganak azok a vádak, miszerint az Amerikai Izraeli Politikai Akció Bizottság (American Israel Political Action Committee) tulajdonképpen a *Cion bölseinek jegyzőkönyvei* című műben felvázolt nemzetközi zsidó összeesküvés modernkori változata, akkor felmerül az antiszemitizmus gyantája.

szeállított egy listát az antiszemitizmus lehetséges megjelenési formáiról, pl. a zsidó mint parazita, a zsidó mint alsóbbrendű faj, valamint a zsidó ügyvéd, aki a becsületes embert megfosztja kemény munkával szerzett vagyonától.⁶³

Az antiszemita toposzok azonosítása azért fontos, mert ezek visszhangra találnak mind a zsidók (akik egy bizonyos fajta viktimizációt tapasztalnak, miután „emlékeztetik őket” a zsidó kapzsiságra, hatalomvágyra stb.), mind a hagyományos antiszemiták körében, akik az ilyenfajta megnyilvánulást nagyon gyakran felhívásnak tekintik valamilyen tett elkövetésére. Ugyanakkor fontos megkülönböztetni a legalább részben a tényeken alapuló véleménynyilvánítást („az AIPAC az Egyesült Államok egyik befolyásos lobbicsoportja”) azoktól a kijelentésektől, amelyek az antiszemita mítoszokból erednek, mint pl. zsidó/cionista hatalmi dominancia („A világot a cionista összeesküvés mozgatja”).⁶⁴

A cselekedeteknek is lehet antiszemita felhangja. A Jobbik képviselőjének felhívása a „zsidó felmenőkkel rendelkező emberek” összeírására nem pusztán azért antiszemita, mert a képviselő nyelvbotlás miatt „zsidót” mondott „cionista” helyett. Ez a kijelentés azért antiszemita, mert felidézi azokat a listákat, amelyeket a holokauszt idején a zsidók összegyűjtésére használtak. Ugyanígy, a „Gázkamrába a cionistákkal!” vagy a „Meg akarok ölni minden cionistát!” kijelentéseknek amellet, hogy gyűlöletbeszédnek számítanak, antiszemita felhangjuk is van, a gázkamrák és a zsidómentes Európa (*Judenrein*) megteremtése céljának felidézése miatt.

Az az állítás, hogy Izrael egy „náci” állam, amely ugyanúgy bánik a palesztinokkal, mint ahogy Hitler bánt a zsidókkal, nehezebb kérdéseket vet fel. Amennyiben ez az összehasonlítás azt célozza, hogy explicit módon egyenlőségjelet tegyünk a zsidók ellen elkövetett náci tömeggyilkosság és a jelenlegi gázai események között, úgy a kijelentés trivializálja a holokausztot, és mint ilyen, antiszemitának tekinthető.⁶⁵

Ha azonban a „náci” itt a „totalitárius”, „kegyetlen” vagy „borzalmas” melléknév szinonimája, az antiszemitizmust nehezebb bizonyítani. Az a csalódott tinédzser például, aki arra panaszkodik, hogy a „náci” gimnáziumi könyvtárban nem lehet megtalálni a *Zabhegyezőt*,⁶⁶ valószínűleg nem a marhavagonokra, a haláltáborokra és a gázkamrákra utal ezzel. Noha érvelhetünk úgy, hogy a holokauszt fényében Izrael palesztin ellenzőinek óvatosan kellene használniuk a „náci” kifejezést, ennek a kifejezésnek a mindennapi használata Izrael gázai háború alatt tanúsított magatartásának jellemzésére nem inherens módon antiszemita.

Másrészt viszont a náci terminológia mögött meghúzódhat antiszemita szándék is. Egyetértek például Gerstenfelddel abban, hogy a cionistákra mint „patkányokra”, „csótányokra” vagy

⁶³ Theodor W. ADORNO: Research Project on Anti-Semitism. In Stephen CROOK (szerk.): *The Stars Down to Earth*. London, Routledge, 1994. 181, 205–10.

⁶⁴ Ide vehetjük még a Gerstenfeld által hivatkozott Jenny Tonge bárónő kijelentését, miszerint „[p]énzügyi szempontból az Izrael érdekeit védő lobbi uralja a nyugati világot.” GERSTENFELD i. m. (8. lj.).

⁶⁵ Amennyiben viszont az állítás lényege az, hogy a palesztinok 1948-as kiűzése (*nakba*) a holokauszttal ekvivalens, az érvelés egy kicsit megbillen. Kritikai szempontból nagyon fontos kérdés, hogy ez az összehasonlítás milyen mértékben kívánja felhívni a figyelmet a *nakba* súlyosságára, illetve hogy a fő cél vajon a holokauszt trivializálása-e.

⁶⁶ Jerome D. Salinger *Zabhegyező* című könyvét (1951) nagyon gyakran tiltották ki az iskolai könyvtárakból vulgáris nyelvezete, szexuális utalásai és a lázadó viselkedésre való állítólagos bátorítása miatt. L. S. J. WHITFIELD: *Cherished and Cursed: Toward a Social History of The Catcher in the Rye*. (1997) 70 *New England Quarterly* 567.

„sáskákra” való hivatkozás egyértelműen gyűlöletből táplálkozik, és nagy valószínűséggel antiszemita.⁶⁷ Hasonlóképpen, a Hamász alapító okiratának utalása a *Cion bölcseinek jegyzőkönyveire* egyértelműen antiszemita⁶⁸ – bár ez nem teszi antiszemitává a Hamász minden egyes támogatóját vagy az Izrael gázai invázióját ellenzőket. Ahol lehetséges, magára a szóbeli megnyilvánulásra kell koncentrálni, nem pedig a beszélőre (vagy az általa képviselt csoportra).

3.3. Bojkott és diszkrimináció

Kérdéseink utolsó csoportja azzal a tiltakozó tevékenységgel foglalkozik, amelynek célja Izrael elszigetelése a globális közösségen belül – ami a Boycott, Divestment and Sanctions (BDS) elnevezésű mozgalom legfőbb célja. A BDS-mozgalom gazdasági intézkedésekkel kívánja előidézni a kívánt politikai változásokat, és ezzel az 1970-es és 1980-as évek apartheidellenes mozgalmának nyomdokain jár. Az apartheidellenes harc idején egyesek vitatták a szankciók létjogosultságát, helyette a „konstruktív elkötelezettség” (*constructive engagement*) megközelítést részesítették előnyben.⁶⁹ Hasonlóképpen, a BDS-mozgalom mai bírálói megkérdőjelezik annak helyességét, hogy az Izrael-ellenes bojkottot kiterjesztik a tudományos és kulturális területre is, különös tekintettel arra, hogy a művészeknek és tudósoknak igen korlátozott lehetőségük van az általuk ellentett politika megváltoztatására.

Ezek a bírálatok azonban nem jelentik azt, hogy a bírálók a BDS-mozgalmat egyúttal antiszemitának is tekintik. Az Izrael elleni bojkott gondolata általában nem antiszemita, bár a náciok az 1930-as években a zsidó tulajdonban lévő boltok bojkottjára szólítottak fel.⁷⁰ A legfontosabb kérdés a bojkott célja: Izrael a (látszólagos) célpont? Vagy a bojkott a zsidó közösség egésze ellen irányul?

Néhány példával illusztráljuk ezt a különbségtételt. Az izraeli termékek bojkottja az Izraelre történő nyomásgyakorlás legitim módja, amelynek célja az, hogy Izrael megváltoztassa a Ciszjordániában és a Gázai övezetben folytatott politikáját – a kóser termékek bojkottja nem az. Az utóbbi bojkott a zsidókat bünteti – talán még az anticionistákat is, mint amilyen a Neturei Karta –, akiknek vallási okok miatt kóser ételmszerre van szükségük.

Ez gondot okozott az Egyesült Királyságban, ahol az izraeli termékek elleni tiltakozássorozat után egy nagy ételmszer-áruház eltávolította polcairól a kóser termékeket.⁷¹ Itt az ok-okozat eldöntése jelenti a nehézséget: vajon az ételmszer-áruház azon döntéséért, hogy eltávolítja polcairól a kóser ételmszereket, a tiltakozókat lehet felelőssé tenni, akik látszólag az izraeli termé-

⁶⁷ GERSTENFELD i. m. (8. l.).

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Az érvelés kritikai leírását l. Nima SHIRAZI: *Constructive Engagement didn't Work in South Africa, so Why are Liberal Zionists Pushing it for Israel. Mondoweiss: The War of Ideas in the Middle East*, 2013. április 15.

⁷⁰ A náci párt 1933. április 1-jei hatalomátvétele után az egyik legelső zsidóellenes intézkedésként egynapos bojkottot szervezett Németországban a zsidó boltok ellen. L. Boycott of Jewish Businesses. *Holocaust Encyclopedia*, United States Holocaust Memorial Museum.

⁷¹ Sam RKAJNA: *Sainsbury's Removes Kosher Food from Shelves – Because of Gaza Protest. Daily Mirror*, 2014. augusztus 18.

kekre koncentráltak? Valószínűleg nem – bár a helyzet változik némiképp, ha a tiltakozók a tiltakozást kiváltó termékek levétele helyett kiállnak a bolt elé, és megakadályozzák a vásárlókat abban, hogy meg tudják venni ezeket a termékeket.⁷²

Nemcsak az élelmiszereket, az embereket is lehet bojkottálni. Rachel Beydától, a UCLA egyik másodéves hallgatójától, aki az egyetem igazságügyi tanácsának egyik helyére pályázott, megkérdezték, hogy mint „a zsidó közösségben nagyon aktív zsidó hallgató, képes-e arra, hogy előítélet-mentesen ítélkezzen”?⁷³ Ez a kérdés 40 perces vitát váltott ki arról, vajon a hallgatót az egyetemi kampuson működő Hillelben való aktív részvétele alkalmatlanná teszi-e arra, hogy a kampuson igazságügyi pozíciót töltsön be. Bár a hallgatót először elutasították, egy kari tanácsadó javaslatára a döntést visszavonták. A tanácsadó elmagyarázta, hogy egy zsidó szervezetben való tagság nem diszkvalifikálhat egy hallgatót attól, hogy a hallgatói önkormányzatban részt vegyen.⁷⁴ Azok a hallgatók, akik az említett kérdést feltették, később bocsánatot kértek.⁷⁵

A UCLA esete több szempontból is érdekes. Először is, rámutat arra, hogy az Egyesült Államok nem teljesen immúnis az Európán végigsöprő antiszemitizmussal szemben. Másodszor, a kérdésfeltevés és a vita azért is figyelemre méltó, mert sem Izraelről, sem a cionizmusról nem volt szó, bár az eset előtt nem sokkal a kampuson vita folyt a tőke kivonásról, de a jelölt hallgató megkérdezése teljes mértékben a zsidóságra irányult.⁷⁶ Mint ilyen, tanúbizonyságot tesz az antiszemitizmus továbbra is létező erejéről, különösen annak a gondolatnak a létezéséről, hogy egy zsidó nem lehet előítélet-mentes vagy lojális.

Végso soron az incidens rámutat a zsidók és cionisták közötti különbségtétel hiányának veszélyeire. Ez a veszély pedig csak tovább növekszik, ha Izrael védelmezői nem hajlandók különbséget tenni az antiszemitizmus és az anticionizmus között. Egyértelmű, hogy Rachel Beyda zsidó származásával indokolható „vizsgáztatása” antiszemita cselekedet volt, és ahogy a *New York Times*-ban megjelent cikk is utal rá, az eset nem is olyan régi emlékeket idéz, amikor az amerikai valósághoz hozzátartozott, hogy a felsőoktatási kampuszokon kvótával, korlátozó kötésekkel és szóbeli megállapodásokkal limitálták a zsidó hallgatók számát.⁷⁷

⁷² Ez történt Oldhamban, egy Tesco Express bolt előtt. A helyi lakosok panaszkodtak a tömegtiltakozások megfélemlítő jellege miatt, különösen az idősebb vásárlók fejezték ki tiltakozásukat. Bár potenciálisan ez kontraproduktív, mégis nagyon kevésbé nevezhető az antiszemitizmus explicit kifejeződésének. Tesco Boycott Demo Over Gaza—Clarksfield, Oldham, UK. <http://boycott.israel.org>

⁷³ Adam NAGOURNEY: In UCLA Debate Over Jewish Student, Echoes on Campus of Old Biases. *New York Times*, 2015. március 5.

⁷⁴ Uo.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ Az amerikai orvosi egyetemi kvótákról l. Leon SOKOLOFF: The Rise and Decline of the Jewish Quota in Medical School Admissions. (1992) 68 *Bulletin of the New York Academy of Medicine* 497–518. A szóbeli megállapodás (*gentlemen's agreement*) kifejezés informális megállapodásokra utal, amelyek célja a zsidók (és más kisebbségek) hátrányos megkülönböztetése volt a lakáspiacon, utazások során és üdülőhelyeken. Ezek a megállapodások, mivel ritkán vetették őket papírra, a törvények hatályán kívül estek. L. Garrett POWER: The Residential Segregation of Baltimore's Jews: Restrictive Covenants or Gentlemen's Agreements? (1996) 5 *Generations* 1–7. Az *Úri becsület* című, 1947-ben Gregory Peck főszereplésével készült film szintén ezt a kérdést boncolgatja.

Ha Beyda nem igazságügyi pozíciót szeretett volna, hanem olyat, amelynek sorsa választások útján dől el, és ha nyíltan állást foglalt volna a BDS-mozgalommal kapcsolatban, akkor a jelöltek vitája során joggal kérdezhették volna őt a témával kapcsolatos álláspontjáról, különös tekintettel a szankciókról a korábban a kampuszon folytatott vitára. De itt nem ez volt a helyzet: a zsidók Izraellel kapcsolatos álláspontjainak sokfélesége ellenére Beyda kérdezői egyszerűen csak feltételezték, hogy keményvonalas cionista álláspontot képvisel. Ez tisztességtelen és antiszemita volt.

4. Következtetés: az antiszemitizmus és anticionizmus megkülönböztetésének korlátai és fontossága

Általánosságban elmondhatjuk, hogy az anticionista megnyilvánulást meglehetősen könnyű megkülönböztetni az antiszemita megnyilvánulástól. Amennyiben a szóbeli megnyilvánulás egy zsinagóga, zsidó iskola vagy kóser étterem előtt történik, valószínűleg antiszemita. Ugyanígy, egy olyan megnyilvánulás, amely az összeesküvés-elméletekre, a kapzsisággal kapcsolatos toposzokra alapul, vagy a faji alsóbbrendűség retorikáját alkalmazza, valószínűleg antiszemita ihletű, még akkor is, ha a kifejezések szintjén a „cionista” jelenik meg, nem pedig a „zsidó”. Végezetül, míg az izraeli ételek vagy a kampuszon élők közül az Izrael politikai támogatói ellen irányuló bojkott akár tekinthető szűken értelmezett anticionizmusnak is, az a feltételezés, hogy az összes zsidó támogatója Izraelt, antiszemita.

4.1. Ki kicsoda?

Másrésről viszont vannak nehéz esetek. Előfordulhat, hogy egy adott cselekedet ugyan antiszemita jellegű, de mögötte más indíték áll – fiatalos düh, elidegenedés, az izraeli–palesztin konfliktusban megnyilvánuló erőszak elítélése vagy ezen tényezők kombinációja. Egyrészt fontos, hogy ne feledkezzünk meg arról, hogy – tekintettel a holokausztra – mit jelenthet egy Párizsban, Amszterdamban vagy Wuppertalban élő zsidó család számára egy égő zsinagóga, másrészt ugyanaz a család joggal tűnődhet el azon, hogy a keményvonalas antiszemiták és a dühös tiltakozók csoportjainak összemosása nem éppen a legjobb módja Európában az antiszemitizmus terjedése és elmélyülése megakadályozásának.

Van még egy hasonlóan súlyos, a tényekkel kapcsolatos probléma. A tiltakozó demonstrációk megszabású, nagy tömegeket mozgósító események. Előfordul, hogy még a résztvevők sem tudják megmondani, hogy a tömegnek mekkora része, hány százaléka skandalta a „Gázkamrába a zsidókkal!” rigmust, vagy hogy egy látszólag békés tömeg miért vadult meg. És legtöbbször nem is vagyunk ott a helyszínen. A közvetlen megfigyelés előnyeitől megfosztva csak másod- vagy harmadkézből származó információkra támaszkodhatunk az ilyen eseményekkel kapcsolatban. Itt pedig felmerül a hamis elvárások problémája. Ha egy Palesztina melletti szimpatiatüntetésről szóló első beszámolókról szól, hogy a tüntetők kövekkel dobáltak meg egy zsinagógát, ez a továbbiakban az esemény értelmezésének keretétül szolgál majd, még akkor is, ha erről az információról később kiderül, hogy nem állja meg a helyét.

Néha a bizonyítékok gondos áttanulmányozása (ha pl. valaki videóra vette a tiltakozást) megbízható információt nyújt arról, hogy valószínűleg mi történhetett. Gyakrabban fordul elő azonban, hogy számos „ha-akkor” kijelentést kell tennünk. Ha a tiltakozók a kóser árucikkeket vették le a polcokról, akkor az antiszemita tett volt, ha csak az izraeli árukat, akkor nem.

A választóvonal meghúzása szempontjából a harmadik probléma a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos. Az értekezés eddig azzal a le nem írt feltételezéssel élt, hogy nagyobb a valószínűsége annak, hogy az antiszemitizmus gyűlöletbeszéd, mint annak, hogy anticionizmus. De ez nem szükségszerűen igaz. Elméletileg egy durva anticionista sértés az izraeliek elleni gyűlöletbeszéd formáját is öltheti, pontosan úgy, ahogyan egy durva szerbellenes gyűlöletbeszéd a szerbeket támadja.⁷⁸ Fordított esetben el lehet képzelni egy olyan antiszemita kijelentést („a zsidóknak túl sok hatalom van a kezében”), amely mentes azoktól a sértő retorikai fordulatoktól, amelyeket hagyományosan a gyűlöletbeszéd velejárójának tekintünk. Noha az antiszemitizmus és az anticionizmus megkülönböztetése fontos, nem igaz, hogy minden antiszemitizmus gyűlöletbeszéd is egyben, és csak az antiszemitizmus lehet gyűlöletbeszéd.

Végezetül, amennyiben választóvonalakat alkalmazunk, és az érintettek ismerik ezeket a választóvonalakat, a büntetés elkerülése érdekében kódolhatják üzeneteiket.⁷⁹ A tiltakozók ahelyett, hogy azt skandálnák: „Gázkamrába a zsidókkal!”, ordíthatják azt is: „Megölni az utolsó cionistát is!” Azonban a jelen tanulmányban felvázolt iránymutatások némelyikét, pl. a helyszín alapján történő értékelést ezzel a módszerrel sem lehet kijátszani. Egy zsinagóga elleni támadás nem más, mint egy zsinagóga elleni támadás – nehéz lenne ezt úgy álcázni, ahogy egy antiszemita skandalást anticionistának lehet feltüntetni.

4.2. Az antiszemitizmus kipécézésének előnyei

A választóvonal meghúzásának van azonban néhány nyilvánvaló előnye. Zsidó perspektívából az antiszemitizmus és az anticionizmus elkülönítésére irányuló erőfeszítés arra bátorítja Izrael ellenzőit, hogy tegyenek meg minden tőlük telhetőt a környezetükben lévő antiszemítákkal való szembehelyezkedés érdekében.

Amikor a Stop the War koalíció egyik képviselője azt mondja, hogy az antiszemitizmust minden megjelenésekor „el kell ítélni”,⁸⁰ én is közre szeretnék működni ebben az erőfeszítésben azzal, hogy azonosítom (vagy legalábbis fontossági sorrendbe teszem), hogy mit kell elítélni; ez hasznosabb, mint Alan Dershowitz megközelítése, aki úgy gondolja, hogy a meglehetősen enyhe kijelentések is perelhető antiszemitizmusnak minősülnek, mert Izraelt szemelik ki a gyalázkodás céljául.⁸¹

⁷⁸ A bosnyák és koszovói háborúk idején az 1990-es években a szerb-amerikaiak nagyon gyakran szenvedtek hátrányos megkülönböztetést amiatt, hogy a „rossz” oldalon állnak. L. Nancy POLK: For some Serbs Here, Sting of Discrimination. *The New York Times*, 1999. július 25.

⁷⁹ Ezzel a hatással járt a holokauszt tagadásának betiltása, különösen Franciaországban. L. KAHN i. m. (11. lj.) 115–17.

⁸⁰ CARR i. m. (34. lj.).

⁸¹ DERSHOWITZ i. m. (33. lj.).

Ráadásul az anticionizmus és az antiszemitizmus összemosása a jelenlegi európai helyzettel kapcsolatos számtalan fontos trendet figyelmen kívül hagy, így pl. az antiszemitizmus továbbélését az „őshonos” európaiak között, az Európában élő muszlimokkal és bevándorlókkal kapcsolatos rossz bánásmódot és azt a szerepet, amelyet az antiszemitizmus játszik az elidegenedett muszlimok európai társadalomba való „integrációja” szempontjából.⁸²

Mára divatossá vált, hogy korunk Európáját az 1930-as évek Európájához hasonlítsuk.⁸³ A wuppertali zsinagóga felgyújtását a kristályéjszakához, a nácik által szervezett, zsidó üzleteket és zsinagógákat megcélzó 1938. november 9-i támadáshoz hasonlítják. De Európában nem egyedül a zsidók vonnak ilyen párhuzamot: az elidegenedett európai muszlimok szintén úgy érzik, hogy ugyanabban a helyzetben vannak, mint a zsidók voltak az 1930-as években.⁸⁴ Ezeket a kijelentéseket gyakran az állatok rituális leölését, a férfiak körülmetélését és a vallási öltözékek nyilvános viselését tiltó törvények kontextusában teszik.

Talán van rá lehetőség, hogy az európai zsidók és muszlimok együtt oldják meg ezt a kérdést. Ugyanakkor az izraeli–palesztin konfliktus tovább folytatódik, és amíg létezik, meghíúsítja a muszlim–zsidó megértést Európában. És bár az antiszemitizmus jobb megértése önmagában nem oldja meg a problémákat, előrevisz a megoldás felé.

FORDÍTOTTA: IPSO JURE FORDÍTÓIRODA

A FORDÍTÁST LEKTORÁLTA: KOLTAY ANDRÁS

⁸² Ebből a szempontból vitatnunk kell a tolerancia-törvény tervezetében lévő lábjegyzetben foglaltakat: „tekintettel a bűnözés elleni küzdelem szükségességére, senki nem takarhatja el arcát nyilvános helyen.” Európai Érvényű Nemzeti Törvény a Tolerancia Előmozdítására, 4(b)(iii) pont. Lehet érvet találni emellett – véleményem szerint gyenge érvet –, hogy a *burkát* vagy a *nikábot* a nemek közötti egyenlőség nevében betiltsák, azonban a közbiztonsággal kapcsolatos érvelés számomra nagyon gyenge álcája annak a háttérben meghúzódó aggálynak, amely az iszlám öltözködéshez kapcsolódik, és amely teljesen kakukktojásnak tűnik a tolerancia előmozdítását célul kitűző okmányban.

⁸³ GOLDBERG i. m. (6. lj.).

⁸⁴ L. Robert A. KAHN: Who's the Fascist? Uses of the Nazi Past at the Geert Wilders Trial. (2012) 14 *Oregon International Law Review* 279.